

Titel: Harleqvin-Vildmands Betragtninger over Statens Tarv, Feil og Forbedring. Skreven i Snakke-Maaneden, først i Aaret efter Skrive-Friheden.

Citation: "Harleqvin-Vildmands Betragtninger over Statens Tarv, Feil og Forbedring. Skreven i Snakke-Maaneden, først i Aaret efter Skrive-Friheden.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 15*, Borups Efterleverske, ? [1771], s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_015-shoot-workid1_015_034.pdf (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 15

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Harleqvin - Vildmands Betragtninger over Statens Tarv, Feil og Forbedring. Skreven i Snakke-Maaneden, først i Aaret efter Skrive-Frieheden.

Trykt og findes til Kiøbs hos Borups Æfterleverske, boende i store Helliggeist-Strædet.

2
3

Dette er et sælsomt Land! Man klager stedse over, at Smør, Kiød og Brød er dyrt. Mig kalde de en Vildmand, et dumt Kreatur, og selv kan de med al deres Klogskab og Politesse (som de kalde det) ikke begribe, at Brød kan blive dyrt, naar Rugen reiser Udenlands; at Kiød og Smør bliver dyrt, naar Qvæget tildeels gjør samme Reiser, og man i Landet selv æder og frodser i sig Lam og Kalve, snart førend de fødes, saa at de ikke faae Tid at yngle og forplante deres Art. — Man

4

taler om Qvæg-Sygen. Sandt er det, den har gjort Landet en ubodelig Skade; men ikke saa stor, som Indbyggerne selv ved deres kræsne Gane gjøre det. Vi sette allene en Post og dermed troe vi fuldkommen, at overbevise det Almindelige: Kalvene for Exempel fødes, fedes og slagtes. Disse kunde blive til fuldvoxent Qvæg, og naar de bleve det, spartes derved meget; thi hvormed opklækkes disse, de æde ikke Mask som Svinene; men vil og maa fødes med Melk; denne maa for al Ting være sød, hvis de skal være fede. Naar de saaledes ere opklekkede, og Herremanden eller Bonden synes, de kunde være geile og fede nok at løbe igiennem en forhen smurt Hals; saa gaae de til Staden med dem, for at mæske andre, og udsulte sig selv; thi Qvæget, som de kunde legge til, savne de i Fremtiden, og Mælken, som naturligviis gav Fløde og Smør, har disse uskyl-

5

dige Dyr gjort en ulidelig Mangel paa. Herved vises naturlig, ar Qvæget nødvendig man formindskes, om ikke ved Sygdom saa dog ved Fraadserie, og deres Formindskelse maa, hvordan den end skeer, foraarsage dyr Tid. Hvad er mere naturligt?

Kunde de dumme og graadige Fraadsere spare de unge Lam for deres kløende Tænder, indtil imod Pintse-Tider, da vilde dette lette Prisen meget i Kiøbet; men disse Kræsne æde saa til Middag at de faae intet om Aftenen.

Denne er Nationers Feil i Almindelighed; den er og de Enkeltes i Særdeleshed. — Naar Krigsfolkene sluge Lehningen i sig paa en Dag, sulte og tørste de siden i syv, og see ud, som de havde spist Faarekyllinger. — Haandværks-Svenne sulte hele Ugen for at van-

6

hellige den Dag, som de ivrig paastaae at være helliget for deres Gud. — Fruen og Madamen drikke saa længe sort Suppe, at de omsider blive saa slappe, tynde og slunkne, som en virkelig Fruer-Hund der er løbet af sin Tjeneste. — Monsieur: fløiter og danser saa længe, holder Haarskiærere og Skrædere, indtil hans Tarme bevise, at der er Vacuum eller Tumhed i Naturen, og man slæber ham pokker i Vold hen i Slutteriet, efterat man først har beklippet hans Saloner, forvandlet hans tressede Hat, og klædt ham nesten saa nøgen af, som han kom af

Moders Liv. Men at komme fra

disse Narrerier, som strække sig i det Uendelige, og gaae tilbage til Kiødet igien, saa maa jeg Baade lee og græde over den Medfart man bruger i disse Tider med Slagter-Lauget. Man paabyder dem stedse at holde en og den samme Priis, uden at iagttage eller maaskee ville iagt-

7

tage, at Slagterne betale dobbelt saa meget for Kiødet i disse Tider, som for hen. Jeg maa meget forundre mig over den Tilladelse, som Valdbyerne har at handle inden For Staden, da dog ingen Land-Pranger burde tillades at boe Staden nærmere end paa en Miil. — Men til Slagterne igien. Hvorfor skal en fattig frie Slagter være pligtig til at sælge Kiødet Pundet 1 Skilling ringere end de velhavende og Laugfaste? er der maaskee, fordi at disse maa betale nogle Rixdaler aarlig for Boederne? Neppe troer jeg det, aldrig begriber jeg det. Frie-Slagterne have jo ligesaa gode Vahre som de andre, skjønt mindre til Indkiøb, og dog skal de sælge Pundet 1 Skilling ringere. Begge ere de Borgere. Begge skatte de eens til Kongen. Hvorfor skal da den Fattige lide, for at gjøre den Rige rigere. Skal der i et Laug være saadan Undtagelse, at de som ikke fra Begyndelsen af

8

bundet sig til Lauget, eller ere oplærte ved samme, kan faae fuldkommen Frihed til at handle som en af Lauget; da bør ingen Forskiel gjøres paa den Laugbundne og Ubundne. Lad være at Slagter Boden koster aarlig mod 20 til 30 Rixdaler, kan dette gotgjøre saadan Forliis i Regningen, som den Frieslagterne lide ved saa mange Skillingers Tab imellem Aar og Dag? — — Jeg maa lee, naar jeg hører de idelige Klagemaal, som man fører over at udfinde Midler til at frelse og opdrage uheldig fødte Børn — O dumme Folk selv, som skielde mig for en dum Vildmand, og give mig det forhadte Navn af Harlequin eller Nar! vide i endnu ikke, eller vilde maaskee ikke vide, hvorledes i skal opdrage disse i Verdens Øine ulyksalige Børn? Har I ikke Kareter nok til at betale, Titler, nok som kan skatte (dog holdt! ingen Narre faaer nu Titler mere, og Fortienester bør ikke

9

skatte; men have Skat,) Men kan ikke Anseelige Arveparter hielpe til at opdrage forladte Børn? Kunde ikke en Svingbasse, Vildbasse eller Spradebasse miste en pro Cento af hver halve eller hele Tusinde Rixdaler, som han i Søvnne arver?

Kareter, Last- og Ride Heste, burde disse ikke og bidrage til Gadernes Reenholdelse? Det var jo efter Billigheds Regel den mindste Giengieldelses Ret, da de med dem besudle og fordærve Folkets Klæder? — Man beklager idelig, at Borgernes Ældste imellem løbe vild Regningen til Skade og Fornærmelse for Indvaanerne; dog synes mig, de ere alt for mange til at kunde feile. Dette kan I sløbne Folk heller ikke afhjelpe. O Gud naade mig for Jer i snue Dyr! kommer da og hører engang pag mig, som I kuns ansee for en Nar, og jeg skal lære eder det altsammen, og ikke engang for-

10

lange Betalning derfor, som eders Magistri, Doctores og Bogmagere. — Lader enhver Kiøbstedts Indkomster og Udgifter aarligen reent afgjøres for hver Mands Øine. og tillige de derover bestemte Opsynsmænd offentlig aflegge deres Eed, at alle Ting ere rigtig og retfærdig behandlede. — Men jeg veed ingen Raad og Redning, hvis i maaskee ville svare mig, at de fleste blant eders Ædle og mest oplyste Skabninger agte paa ingen Eeder, ja endog forsværge sig for Ting af ingen Betydenhed. — I gjøre Forskiel paa Eeder og have to Slags: det ene i almindelig Omgang og Tale, og det andet for Retten. Om det første Slags troer I nesten alle, at de have intet at betyde, og følgelig at de hverken straffes eller belønnes. I lyve, og lyve uden al Fordeel, I vide der, og dog sværge derpaa med Helvedskrækkende Eeder, at der er den ene Sandhed, der talte igiennem eders

11

forgyldte Mund. — Det andet Slags Eeder, som i bruge for Retten eller ved offentlige Høitideligheder, foraarsager eder dog nogen Eftertanke. I gyse saa smaat ved at sværge falsk i disse Begivenheder; enten denne Gysen er en Virkning af eders Trældoms Frygt for de underjordiske Luer, eller I ere bange for eders to eller tre Fingre, det veed jeg ikke. — O elændige, ynkværdigste Dyr, som ikke mere agte eders Eed! hvilke utallige Ulykker flyde ikke Heraf for Staten? — Krigsmanden sværger med oprakte Fingre høitidelig sin Fyrste Troestab; neppe har han gjort Eeden, og han seer Lejlighed, for han undløber eller forraader Fyrsten. De Gemene desertere baade i Krigs- og Freds-Tider, men Officiererne, mere trykkede af Samvittighed, tiene troelig og med Nidkierhed, i Freds Tider faaer den gode Gage Skyld, og for at spare paa deres Been indtil

12

men slaarer: Bom bom, Taratantara; Puf, Paf.

Alle Embedsmænd aflegge Troeskabs Eed til Fyrsten og det almindelige Beste; men dette ansees kuns i vore Tider, som en blot Sædvane, nær havde jeg sagt, som er gøilende Optog, for Exempel som snedkere fløtte deres Skilt. Attestati, Magistri, Rectores, Senatus, Ministri, Inspectores, Bor: geinestere Taxadeurer, Raamænd og Borgemestere ere ikke helligere end Krigeren - Uagtet alle disse Herrers høitidelige Eeder florere dog under de Theologiske Forfølgelser; det Philosophiske Had, den Rectoralske lemlæstende Pryglen, og de syvdoublete Stikpenge: Stikpenge for naadig Dom Stikpenge for Embeders Bortgivelse, Stikpenge for at lukke Øinene og Munden og saa videre. — Hvad skal man nu sige, naar private Folk for-

13

sværge sig imod andre private Folk for Penge og Gevinst, nægte deres Haandskrifter, og eedelig bevidne det, som de ere ganske uvidende om? —

Men siden vi tale om Bedrageri, hvorfor skal den Kiøbende ikke ligesaavel tilholdes at bruge stemplet Papir som den Sælgende, og burde ikke begge de Kontraherendes Bøger autoriseres af hver Byes Magistrat, hvorved mangfoldige og utallige Bedragerier bleve hemmede i henseende til Dødsfald. Opbud og Gields-Fordringer i Almindelighed, som ofte fragaaes, men aldrig kunde benægtes, saasart de Kontraherende begge havde forsynet deres Bøger med stemplet Papiir, ved hvis Fremleggelse baade den Krævende og Skyldende uden Modsigelse, kunde bevise deres Ret? Fyrstens Kasse, i Betragtning af det stemplede

14

Papirs overflødigere Brug blev herved meget forbedret, og hvem ønsker ikke, at den maatte forbedres i det Uendelige? O elendige oplyste, sædelige, flebne, og høistædle Skabninger, som man ikke kan troe paa Ord, ikke paa Eeder, og ikke paa Haandskrifter, da man kan troe os Vildmænd paa et blot Nik, paa vore blotte Miner og ærlige Ansigt! men om Bedragerier, hvorledes lever eders Skifte Forvaltning? saavel en Sterboe som Falitboe, i hvilke begge al Ting burde være afgjorte inden Aar og Dag for at fyldestgøre Arvinger, Credi- og Debitorer, komme i lang Drag, som varer i utænkelige Aar. Skifte-Retten udstæder vel Regninger; men driver ikke paa deres Indfordring. Hvor denne utroelige Barmhiertighed kommer fra, derom maa andre dømme; jeg er dum, jeg er en Vildmand. Imidlertid skriver man

15

bestandig Skifte-Breve, som voxe til store Folianter paa hele Riis, og kunde dog have været skrevne paa et Par Ark. Ved visse Folianter betalte tillige med andet Slid og Slæb, som Vedkommende siges derved at have, hender det sig ofte, at det Efterladte og Skift-Omkostningerne gaae lige op, saa at Arving og Kreditor faaer en L**. Ved saadan en Sterboes Behandling ligger alt for ofte en redelig Mand i sin Grav, under Navn af Skielm og Bedrager. — O slebne politiske Dyr! som forstaae al Ting uden at have Forstand, som vide al Ting uden det, som tiener til sand Nytte og Velfærd, kan I ikke heller raade Boed herpaa? — Forøg Skifte-Forvalternes Tal, og lad dem være 10 til 12 i Hoved-Staden. Lad dem under Straf være forbundne til at bringe

16

hvert Skifte inden Aar og Dag til Ende, og see, saa er Sen hele Sag i sin fuldkomne Rigtighed. — Men det jeg Mest maa lee over, er, at I kloge vittige og polerede Folk ikke engang med alle eders Konster og Bestræbelser kan holde Residencens Gader rene.

I vilde gierne fordrive Torden fra en Pohl en anden ved lange Stænger, dem ikke meget ulige, som Rakkerne bruge til at flaae Hunde ihjel med i Hunde Dagene. I Narre! hvorfor myrde i de galne Hunde? — I ere jo galne nok selv? — I vil forjage Torden, og kan ikke ved al eders Møie forjage Skarnet af eders Gader, hvor man er færdig at drukne i Vand, Snee og Dr**. Endelig fandt man paa de vittige dybsindige Indfald, at holde offentlige Feiere og Feiersker. Nu skulle Gaderne blive speilblanke,

17

saa, reene, som luttret Sølv og Guld, og just bleve de mere skivne end de vare tilforn. Før vare Gaderne nogenlunde taalelige; thi lad være, at de Rige og Fornemme, formedelst et Slags Bekientdskab til Vedkommende ikke kan feie, saa feiede dog den frygtsomme Fattigdom. Men nu er

der ingen Maade med Gadernes Ureenlighed, siden det offentlige Feierie. Aarsagen hertil maa i selv sige. I vittige Creature! skal jeg som en dum Vildmand og siger Jer den? Fy! I maa skamme Jer, dersom I forlange sligt. — Et got Raad vil jeg give Eder midt i Eders Uvidenhed, som er dette: lad der enten blive saa mange Feiere, at de kan holde-Gaderne reene, eller jager disse Feiere reent pokker i Vold; men glemmer da ikke at faae de Penge tilbage, som I nu maa

18

skatte for det offentlige Feierie. Naar nu disse Feiere ere afskaffede, og I da NB: (husker vel paa dette) ikke skatter mere for dem, da bør enhver tilholdes at feie sin egen Gade uden al Persons Anseelse, saa vel Rige som Fattige, saa vel Betitlede, som Ubetitlede, saa vel Høibaarne som Lavbaarne; troer mig, hvor dum en Vildmand I end anseer mig for, at Gaderne da

skulle ligne Veie, som Mennesker kunde

betræde og gaae paa, i steden for

eders nu see ud, som en skiden Ørk,

og øde Morats, hvor man ikke skulle

formode Opholds-Sted, uden for Svin

& c. & c. -- Hvad har jeg mere at

lee af? -- O tusinde og tusinde

Ting? — Men nu indfalder mig først

Skillings-Bommen uden alle Stadens

Porte. — Hvilke artige Scener op-

19

føres ikke her? — Den Fattige for at væderqvæge sig og røre sine sammenkrumpede Lemmer, skal indrette sin Sundhed og uskyldige Fornøielse efter Klokke-Slag, og kan hans matte Been ikke følge de hurtige Klokke, da skal han for denne Forseelse betale 2 Skilling, som han siden kunde have vederqvæget sit udtørrede Legeme med.

Har han ikke disse 2 Skilling, bliver han beleet, ja vel og pantet til videre. Hvilken Tummel i Byens

Porte med alle Slags Vogne besynderlig Bøndernes. Man prygler Bonden og hans Heste, og det er ofte for disse 2 Slags et Skiertsild at komme

ind i Staden. O ene og dog

vanvittige Dyr! lader den Fattige og

20

Elendige, saa længe han gider fornøie sig med Naturen, Solen og det Grønne (eders Ubarmhiertighed har dog betaget ham Resten af menneskelige Beqvemmeligheder og Fornøielser) skatter da ikke ham efter Klokke-Slag. Jeg skal vise Eder rigere Kilder til Rigdom. Kræver Skatten af dem ved Bommen, der kiøre, ride og løbe uden Porten, for at svire, drikke, spille, danse, lefle, og glemme deres Pligter i vidtløftige Adspredelser. — Desuden var det ikke heller ubilligt om Korn og Hartkorn bidrog til Skatten, Hyre Vogne og andre Karosjer, Chaiser og slige pralende Overdaadigheds Tegn. Naar Kareter og andre saadanne Omstændigheder maatte skatte (som dog dog uden

21

al Klagemaal kunde skatte, paa en fornuftig og lemfældig Maade) da flød deraf, at der ikke skeedte saa megen Ophold i Porterne, at Bonden og Hustrue kunne passere uden at hilses af Soldatens Flint, og Poletie-Betientens giennemtrængende Stok. Men slebne og overkloge Dyr! I blive aldrig kloge og skiønsomme. — I ere omgiengelige, snue, artige, lærde, tapre, klygtige. — O! siger mig nu engang, naar ville I blive fornuftige og skiønsomme? — Hvad meene I Kilden er til alle Eders Uleiligheder og Elendigheder? O! husker paa dette: disse 2 Dievel-Inder, Træghed og Ustadighed. — Enten ere I Træge og Stædige, som Ole Pers det gule Øg, el-

22

ler og i tumles og jages omkring som Veir-Haner. — Snart vil I slet intet, og snart vide I ikke hvad I vilde. Sove-Syge eller Ubestemmelse, Ladhed eller Fremfusenhed. — See! dette er Eders Karakter. I have ikke lært Festina lente, det er, at alle Ting og alle Forslag skal tygges og tygges om igjen, undersøges og modnes, og strax derpaa med en nidkier og utroelig Hastighed udføres. — Men I gaae bagvendt til Verks og ret som spende Hestene bag Vognen, snart iverksætte I førend foregaaende moedent Overlæg, snart faae I aldrig afsnakket, snart blive I aldrig eenige: nu gribe I slet ingen Ting an, nu igjen saa mange paa engang, at I

drukne i Eders Projecters

23

Mangfoldighed, som i et Ocean, og midt paa den vilde Søe have I hverken Kompas, Roer eller Anker. Stormene rase, Bølgerne vande Skyerne og optaarne sig i Luften, den ene Lynild driver den anden Pohl fra Pohl, Luften kanonerer paa en græsselig Maade, og den underjordiske Ild brummer imod de himmelske Luer. — I alle disse Omstændigheder hvad gjøre da I? Sove eller løbe forvildede omkring, støde hinanden med Albuerne, og vansmægtede rive Hinanden over Ende.

O vittige Dyr! vaager og værer mandige!

24

